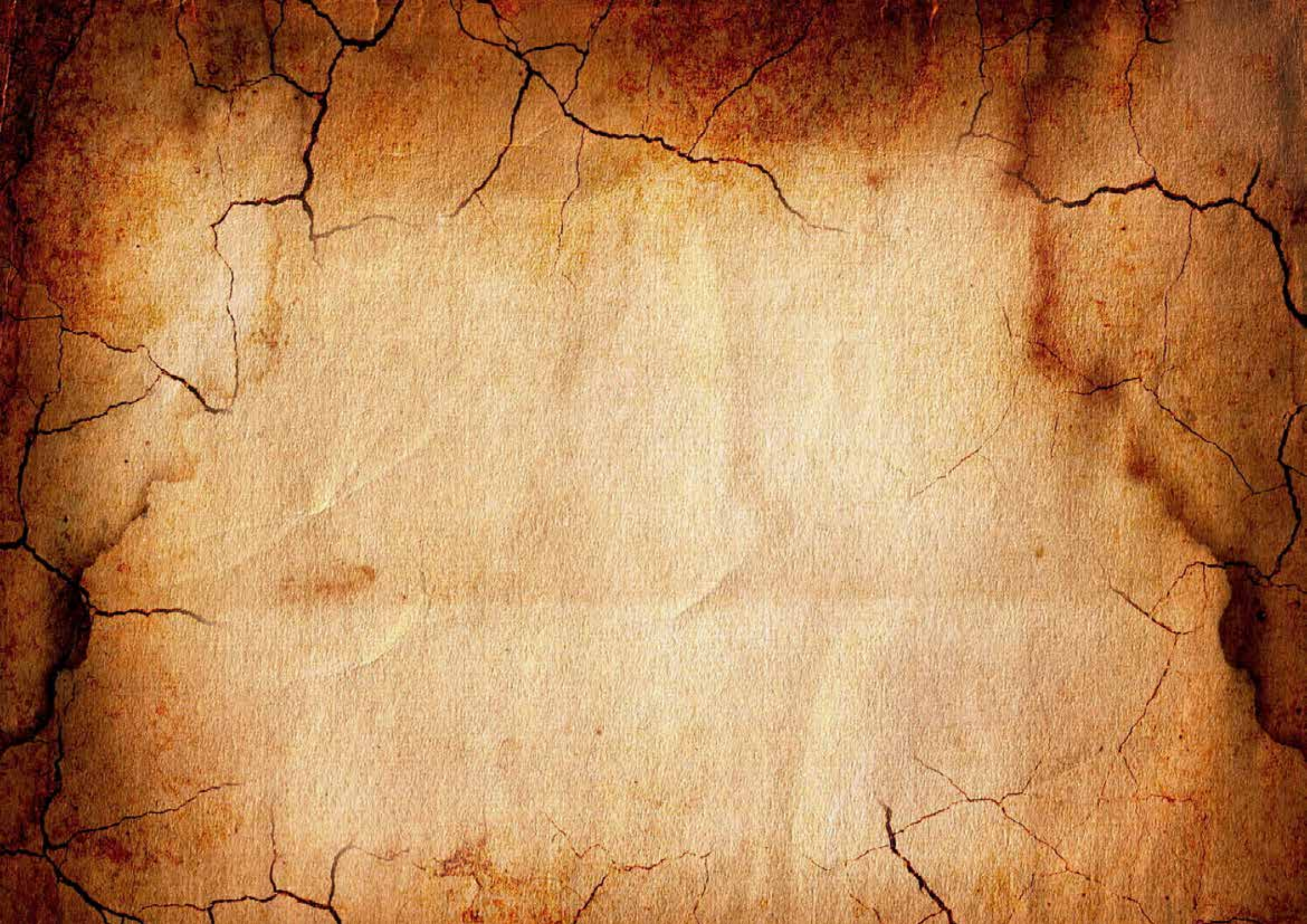

Proje Sahibi
Oğuzeli Kaymakamlığı

Proje Ortağı
Oğuzeli Belediyesi

Proje Koordinatörü
Ebru ZORKİRİŞÇİ

Tipolojik Çalışma
Mimar H. Barış GÖREN
Mimar Atilay KIZILKAN
Mimar Ahmet Serdar POLAT
Mimar Mustafa NAKIŞCI

Lazer Tarama
Mevlüt BOZYEL
Munir ALATİ

Fotoğraf
Fethullah İKİBUDAK

Grafik Tasarım
Fethullah İKİBUDAK

Baskı
Hayat Ofset Matbaacılık

TRC1/14/DFD/0049 REFERANS NUMARALI

"Oğuzeli Kırsal Turizminin Geliştirilmesi, Kırsal Tipografi"Projesi

BU PROJE 2014 YILI DOĞRUDAN FAALİYET DESTEĞİ MALİ DESTEK PROGRAMI KAPSAMINDA "T.C. İPEKYOLU KALKINMA AJANSI" TARAFINDAN DESTEKLENMİŞTİR.

"İpekyolu Kalkınma Ajansı 2014 yılı Doğrudan Faaliyet Destek Programı kapsamında hazırlanan bu yayının içeriği İpekyolu Kalkınma Ajansı ve/veya Kalkınma Bakanlığının görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili tek sorumluluk T.C. OĞUZELİ KAYMAKAMLIĞI'na aittir"

Oğuzeli Kaymakamlığı tarafından hazırlanan bu çalışma, Lazer Tarama Teknolojisi ve Havadan Görüntüleme Teknikleri kullanılarak yürütülen yöre mimarisini inceleme çalışmalarının bir ürünüdür.

Oğuzeli'nin, zaman-mekan-insan üçlemesini siz değerli okuyucularına ve de sonraki nesillere aktarmasını ümit ettiğimiz kitabımızın, kuruluş çalışmalarını yürüttüğümüz EZO GELİN BARAK KÜLTÜR KÖYÜ'ne teknik temel teşkil etmesini ümit ediyor, çalışmada emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Arif GÜL
Oğuzeli Kaymakamı
Gaziantep Havalimanı Mülki İdare Amiri

Oğuzeli ilçemiz; doğal güzellikleri, tarımı ve organik ürünleri ile kırsal turizmin gerçekleştirilebileceği, turizm cenneti ülkemizin sayısız güzelliklerinden biridir. Kültürümüz ve yöresel evlerimizle Gazi şehrimizde alternatif turizm çeşitliliğine katkı sağlayacak ve ilçemizin ekonomik gelişimini de olumlu yönde etkileyecektir.

Oğuzeli Belediyesi olarak; Çağdaş ve Sosyal Belediyeciliğin en güzel örneklerini Oğuzeli'nde vereceğiz ve ilçemiz için yapılan tüm çalışmalarda yer alacağız. Oğuzeli Kaymakamlığı'nın İpekyolu Kalkınma Ajansı katkıları ile yapmış olduğu Kültür köyü alt yapı çalışması olan projelerinde, proje ortağı olmaktan onur duymakla beraber, Oğuzeli'liğin ayrıcalığını ve mutluluğunu da birlikte yaşayacağız.

Bu çalışmada emeği geçen tüm ekibe şükranlarımızı sunar, teşekkür ederiz.

Mehmet Sait KILIÇ
Oğuzeli Belediye Başkanı

"Halk kültürünü yaşatalım" dilimize slogan olmuştur. Oysa Halk kültürü yaşatılmaz, yaşanır. Bu anlamda geçmişle gelecek arasında kültür köprüsü kurmak bizim asli görevimiz olmalıdır düsturundan hareketle bu kitabı hazırlamaya koyulduk. Köprünün ilk tuğlası olarak da kültür coğrafyamızın önemli yapıtaşlarından olan Barak Kültürü'nü incelemeye başladık. Bu da Barak Kültürünü; yaşanmış hikayeleri, türküleri, halayları, düğünleri, ağıtları ile inceleyerek günümüze aktarmakla olacaktır.

Hayatta olupta Barak kültürünü yaşamış insanlarımızdan dinleyerek oluşturmaya çalıştığımız kitabımızla; tarihte bir gezinti yaparken, kendinizden birer parça bulacağınız, kimi zaman gülümseyerek, kimi zamansa hüzünlenerek kaybolacağınız bir yolculuk olacak kitabımızın satır araları… Bütün bunlar, okunarak hissedilecek konular değildir. Fakat böylesine zengin bir kültürden haberdar olmakta bir o kadar önemlidir. Ancak okuduğumuzu hissetmek için Barağın toprak kokan kerpiç evlerini de solumak gerekir.

Barağın kerpiç evlerinde yaşandı toprak kokan aşk hikayeleri…
Barağın köy odalarında ağırlandı hoş sohbetle misafirleri,
Birlikte ağladı birlikte güldü Barağın aşireti
Bağrına bastı Ezo gelini, Döne gelini
Varınca odaya oturup dinleyin Baraklı dedeyi…

Hadi gelin Barak ovasının toprak kokan kerpiç evlerinin arasında; hikâyelerle, türkülerle hep birlikte dolaşalım. Dolaşmakla kalmayıp o sevdaları sil baştan yaşayalım…

Ebru ZORKİRİŞÇİ
Proje Koordinatörü

Oğuzelinde Kırsal Turizm ve Barak Yaşantısından Esintiler

BARAK

Barak adı tarihimizin içinde farklı anlamlar ile anılmıştır. Bunların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz;

1. Moğol tarihçisi Reşüdiddin Baraklıları 'Kılbarak' diye adlandırıyor,

2. Berrak, saf, temiz, parlak, içi dışı bir, yiğit, alperen anlamına gelen 'Berrak' kelimesinden bozularak 'Barak' olmuştur. (Dr. K.M. KORKMAZ, Barak Türküleri)

3. Barak kelimesi cesaret ve kahramanlık timsali olan kurt başı anlamını taşır. (Ali ŞAHİN, Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri ve Baraklar)

4. Baraklar iskânın bayraktarları olduklarından " Bayraktar " kelimesi zamanla değişikliğe uğrayarak "Barak" şekline dönüşmüştür.

5. Kaşgarlı Mahmut'un eseri olan Divani Lügat'it Türk'te "Barak çok tüylü" anlamındadır. Tüylü, kıllı çuha, kebe olarak söylenir.

Arapçada Yıldırım, Şimşeğin çaktığı parlaklık anı olarak bilinir. Ağaçlara sarılan büyük asma manası yanında Bayrak diye de anlamlandırılmaktadır.

Bununla ilgili Prof. Dr. Hilmi Ziya Üken'in "Anadolu'nun Dini Sosyal Tarihi" adlı kitabından konuyla ilgili olarak: Şamanlar Barkta otururlardı.

Odalarında bir ocakla, tahtadan yapılmış birkaç basamaklı merdiven bulunurdu.

Bu merdiven göğe çıkmaları için bir vasıta idi... Şaman bu barkın üzerine biner ve Allah'la görüşmeye giderdi." denilmektedir.

BARAK AŞİRETİNİN KÖKENİ VE TARİH İÇİNDEKİ YERLERİ

Bu gün Anadolu ve diğer Türk yurtlarının pek çoğunda izini gördüğümüz Barak Türkmenlerinin adı ilk defa Oğuz Han destanında geçmektedir. Baraklar, Oğuzhan'ın 24 boyunun sağ kolu olarak Bozoklardan Yıldızhan Oğullarına bağlı Beğdilli boyuyla bir araya gelerek iç içe yaşayan Türkmen Aşiret ve oymaklarındandır.

Barak Türkmenleri, Oğuz Kağan'ın Destanı'nda yer almaktadır. Oğuz Kağan Destanı'nda; Barakların, İtil Nehri kuzeyinde, Karanlıklar Ülkesi olarak bilinen bölgede yaşayan bir Türkmen topluluğu olduğu anlatılmaktadır. Bu metinde Baraklar; Kıl Barak, Kara Barak olarak geçmektedir. Destana göre, karanlıklar ülkesinde yaşayan Baraklar savaştıktan sonra Oğuz Kağan ile anlaşarak birleşmişlerdir. Oğuz Kağan'ın Bozoklar kolunun Yıldızhan Oğullarına bağlı olarak Beğdilli boyuyla iç içe yaşamaktadırlar.

Cengiz Han'ın Hint seferi dönüşünde Baraklarla aralarında bir savaş başlar. Sonra onların Türk ordusu olduğunu görerek sevinçle kucaklaşırlar.

'Barak; dört oymaktan meydana gelen bir Türkmen boyunun ismi ve bu boyla beraber Beydili, Elbeyli Türkmen boylarının yaşadığı bir bölgenin adıdır. Bu bölge; Karkamış'tan başlayarak batıda Oğuzeli'ne, Kuzeyde Nizip Birecik asfaltına kadar uzanan güneyde Suriye tepeleriyle çevrili geniş düzlük alandır ve bu alana da Barak Ovası adı verilir. Bu ismi de eski bir Türk boyu olan Baraklılar'dan almaktadır. Barak adına Halep Türkmenleri arasında Kanuni devrine ait kayıtlarda rastlanmaktadır. Bu konunun

Oğuzların Bayat boyundan geldiği araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir.

Anadolu'nun kapılarının açılması ile Barakların Anadolu'ya 11. yüzyıldan beri geldikleri bilinmektedir. Horasandan son göçleri 16. yüzyılda olmuştur.

Barak Türkmenleri; Feriz Bey'in önderliğinde Erzurum'dan geçerek Sivas üzerinden Yozgat civarına gelerek yerleşmişler, oraları yurt tutmuşlardır. Yozgat yöresine yerleştikten sonra çevredeki diğer boylarla anlaşmazlıklar yaşamaya başlamışlar. Haklarında şikâyetler artınca Osmanlı Padişahı onları kırması için Kadıoğlu Yusuf Paşayı göndermiştir. Yusuf Paşa onların Türk ve Müslüman bir halk olduğunu görünce onları kırmaya kıyamaz ve Padişahın yanına onların ileri gelenlerinden üç kişi alıp gider. Padişah onların Türk olmalarına çok memnun olmuş ve Yozgat'ta kalmalarına izin vermiştir. Kısa bir müddet sonra Suriye ve Irak sınırında çıkan karışıklıklara bir tampon bölge olması için Rakka civarına iskânları istenmiştir.

Bu göçler çok meşakkatli geçmiş, 84 bin hane ile Culap ve Rakka bölgesine gelerek, Araplarla ve diğer boylarla çetin savaşlar yapmışlardır.

Bütün bu olayları bir iskân türküsünde şöyle özetlemiş Dedemoğlu:

Kalktık Horasan'dan sükûn eyledik
Düşürdüler bizi tozlu yollara
Omuzlarda parıldayan Uzun Şelfeler
Aşırdılar bizi karlı dağlara...

Geldik Adana'ya, sürdük Culab'a
Seksen bin evdir gelmez hesaba
Deve- koyun çoktur, insan gayet galaba
Susuz hayvanlar inileşir göllerde...

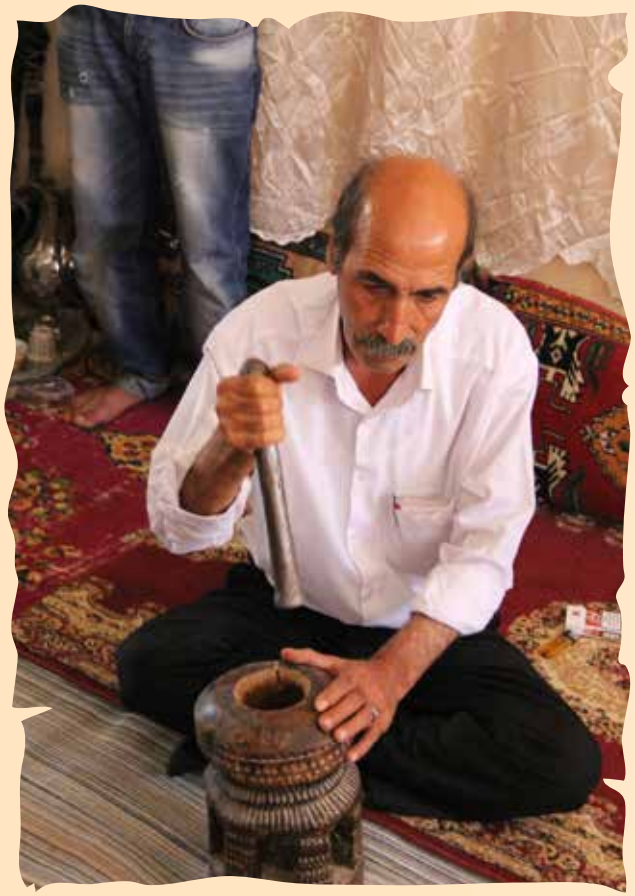

Bu bölgede de haklarında şikayetler artınca, Halep valisi Abbas Paşa, kuvvetleriyle birlikte gelip karargâhını Culap'ın karşısına kurarak, Feriz Bey'den bazı beyleri kendilerine teslim etmelerini ve vergi ödemelerini istemiştir.

Bunun üzerine Feriz Bey, Abbas Paşa'dan biraz süre istemiş ve oymak beylerini bir araya toplayarak durumu izah etmiştir. Oymak beyleri teslim olmayı Kabul etmeyince, Feriz Bey 'Zaten buralarda yaşanılmaz, artık sözüm de dinlenmeyeceğine göre ben Acem'e dönüyorum, isteyen benimle gelsin' diye göç emri vermiş.

Bunun üzerine kalan oymaklardan bir grup arkasından giderek Feriz Beye yetişir, dönmesi için ikna etmeye çalışır. Buna kızıp kendi çocuğunu atının üzengisinden atarak öldürmesi üzerine; "Kendi eniğini öldüren kurt yolundan dönmez" diye ikna çabalarını bırakarak geri dönerler.

Böylelikle 84 bin hanenin 37 bini Feriz Bey ile aceme gider, 47 bini Culap'ta kalır.(T.C. Gaziantep Valiliği, Orta Asyadan Anadoluya Bir Göçün Türküsü, Barak Türkmenleri)
Feriz Bey, bu sıralarda İran Şahı tarafından davet

edilmiştir. Feriz Bey'in İran'a dönmesinde Barakların kayıt altına alınmalarına ve vergilendirilmelerine kızgınlığı, aşiret beylerine kırgınlığı yanında, İran şahının daveti de etkili olmuştur.

Feriz Bey'den sonra bölgede yine savaşlar olur ve haklarında şikâyetler olunca, Halep Valisi olan Abbas Paşa komutasında bir Osmanlı ordusu onları dağıtmıştır.

Başta Antep yöresi olmak üzere pek çok yere dağı-

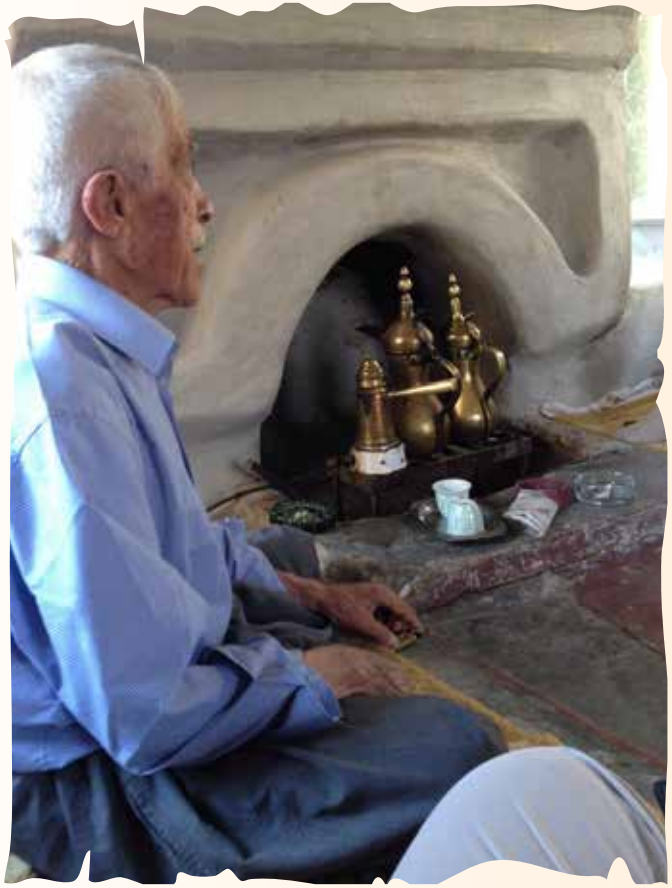

lan Barak'ların bir kısmı, Antep'in bulunduğu platonun güneyindeki Tilbaşar yaylasına yerleştirilmiştir. Bu coğrafi bölge doğuda Fırat'a (Culap suyuna), batıda Nur Dağları'na, güney ve güneybatıda Halep ve Amik Ovası'na kadar uzanmaktadır. Bu olayda ağıt olmuştur.

Mehmet Beyim der ki belim büküldü
Gözüm yaşı sinelere döküldü
Dağıldı Aşiretim, belim büküldü
Dağıttın Culab'ı sen Abbas Paşa

Böylelikle aşiret Orta Anadolu'ya dağılmıştır. Antep bölgesindeki 97 köyün 18'i Türkiye dahilinde, geri kalanı ise Suriye içinde kalmıştır. Suriye hududu üzerinde olan bu obanın adı hala "Barak Aşireti" diye bilinir.

İlbeyliler, Türkmenler, Baraklar, Suriye sınırının adeta bekçisidirler.

Barak bölgesinde yaşanan sosyal ve siyasi olaylar, büyük acılara sebep olan savaşlar ve göçler, yöreye ait "Destanların", "Ağıtların", "Türkülerin", "Oyunların", "Dansların" oluşmasına sebebiyet vermiştir.

(http://www.alaturkaonline.com/barak-kulturu, -02.08.14)

BARAK KÜLTÜRÜNE GENEL BİR BAKIŞ

İNANÇ

Türkmenlerin çok tanrılı dinleri yaşarken, Orta Asya'da İranlılar vasıtasıyla, İslam dini ile tanışmışlardır. Bu nedenle İran'da hüküm süren, şii inancından etkilenmeleri olasıdır. Alevilik ise; Orta Asya'dan Anadolu'ya taşınan Eski Türk inancının İslam'la kaynaşmasıdır. Bu nedenle Anadolu Aleviliği Şii inancından izler taşımaktadır. Baraklar da İran üzerinden Anadolu'ya göç eden topluluklar içinde yer almasından dolayı Alevi olmaları olasıdır. Gerek Anadolu'da göçebe olarak dolaştıkları alanlar, gerekse geleneklerinde bunları doğrular izler görmekteyiz. Barak Türkmenlerinin Anadolu'ya son göçleri olan Feriz Bey zamanında ise Sünniliği kabul etmişlerdir. (Cuma KARATAŞ, Son Göçebe Baraklar Tarih... Yaşam... Folklor)

YAŞAM

Barak düğün adetlerinde değişik usul ile evlilikler dikkat çekmektedir. Evlilik yaşı gelmiş kızı ve oğlu olan iki ailenin anlaşarak kızlarını başlıksız birbirinin oğluna vermeleriyle olur ki; bunun dışında kızlara başlık parası verilerek evlilikler gerçekleştirilmektedir. Günümüzde başlık parası kalmayıp;

evlenen kıza erkek tarafı altın alarak bir nevi başlık parasını devam ettirmektedir. Eğlenceyi şenliği seven Baraklılar çok coşkulu düğünler yaparlar. En az iki gün devam eden düğünde davul zurna ve yöreye ait halaylar hız kesmeden devam eder. Düğünün son günü 'Şabaş' çekilir ve düğüne gelen davetliler düğün sahibine yardım amaçlı para verirler belirli miktarı olmayan paranın düğün sahibi ile yakınlığa göre değişen bir miktarı vardır.

Şabaş verme olayı sosyal yardımlaşmanın en güzel

örneklerindendir. Takı takacak davetliler sofraya oturur gibi sıralanır. Çalgıcılardan veya düğün sahibine yakın biri cazgırlık yapar. Düğün evinden bir erkekte sıra ile dolaşır ve takıları toplar ve damadın babasına teslim eder. Misafirlere mendil veya çorap dağıtılarak yemeğe geçilir.

Doğumla ilgili uygulamaların çoğu günümüzde terk edilmiş olmakla beraber ilgi çekici bir kaç örneği anlatmadan geçmek haksızlık olacaktır. 'Nevse' denilen lohusa kadın kırkı çıkana kadar yalnız bırakılmaz. Al basmaya karşı yastığının altına hamaylı, makas, iğne bıçak, başucuna çöp süpürge konulması halen devam etmektedir. Bebeğin apış arası pişik olmaması için höllük (bir çeşit ince toprak) elenir ve bebekler içine elenmiş höllük konulan kundaklara belenirdi.

Ölüm adetlerinde ise ölenin ardından ağıtlar yakmalar, dini vecibeleri yerine getirme ve kırk gün cenaze evinde oturulması ve akrabaların dostların getirdiği yemeklerin yas evinde yenilip içilmesi ölümün kırk ve elli ikinci günlerinde de yemek yapıp dağıtılması gelenekleri bütün canlılığı ile devam etmektedir.

Barak kültüründe, sözlü kaynaklar en az yazılı kaynaklar kadar önemlidir.
Dinlediğimiz bir hikâyede; Oğlunu, evlendirme hazırlıkları yaparken kaybeden bir anne; gözyaşları içinde zılgıt çekerek evladını toprağa veriyordu. Kadınlar hem ağlıyor hem de cenazelerinin arkasından ağır halay çekiyorlardı. Buna birçoğunuzun kızdığını hissedebiliyoruz.

Oysa bunun Barak Kültüründeki anlamı; düğünü yarım kalmış bir evladın, sembolik düğün figürleri

ile ebedi hayata uğurlanmasıydı. Halayın (bilinen hareketli halay olmayıp ağır halay adı ile bilinen halay) bu kadar acılı bir olayda sergilenmesini de ilk defa duymuş olduk.

Bazen de kadınlar; duygusal acılarını bastırmak için tırnaklarını yüzlerine geçirip kanatarak, tepkilerini gösterme yoluna giderler bu da duygusal acılarını, fiziksel acı ile bastırmaya çalışmaları olarak nitelendirilmektedir ve çokça rastlanan hallerdendir.

Barak kültüründe döğün (dövme) örnekleri de vardır. Büyü ve nazardan korunmak, bereket ve hastalığın iyileşmesi gibi nedenlerle vücuda yapılır. Genç, yaşlı hemen hemen pek çok kişi bunu yaptırır. Kadınların üçgen şeklinde yaptırdıkları dövmede üçgenin üç köşesi Hz. Ali, Hz. Osman ve Hz. Ebu Bekir'i simgelemektedir. Bu üç kutsal kişinin nazarı tek bir noktada toplayıp yok edeceklerine inanılmaktadır.

Diğer bir inanışa göre ise; bebeği dünyaya gelip uzun süre yaşamadan ölen annelerin doğan bebeğine yaşaması için yapılan dövme inanışıdır ki Doğanpınar köyünden Hedile teyze; 9 doğum yapmış bir annenin dövme yapılan 2 çocuğundan biridir ve

ilginçtir ki 9 çocuktan sadece ikisi hayatta kalmıştır. Hangileri mi? Dövme yapılanlar...

BARAK ODA GELENEĞİ

Barak kültüründeki bir diğer önemli unsur; şüphesiz onların "oda" geleneğidir.
Barak "oda" geleneği günümüzde azalmakla beraber devam etmektedir.

Köylerde her varlıklı aile, misafirleri için inşa edilmiş ayrı bir odaya sahiptir. Mırra adı verilen kahve odaların vazgeçilmez içeceğidir. Odalardaki sohbetler, türküler, hikâyeler, odanın geleneksel içeceği mırra eşliğinde dinlenir.
Bu odalar köyün erkeklerince ortak olarak kullanılır. Misafir ağırlamalar, toplantılar, söyleşi ve sohbetlerin mekânı olan bu odalarda; başköşede kahve ocağı, yerlerde minderler, bir köşede yüklük ve duvarda bağlama ya da Barakların kullandığı ismiyle damdıra asılıdır.

Misafir ağırlanan mekânlar olmanın yanı sıra Barak odaları kan davalarının çözüldüğü, barış yemeklerinin yendiği, taziyelerin kabul edildiği ve sosyalleşmenin öğrenildiği mekânlardır aynı zamanda. Bundan dolayıdır ki; ova genelinde bir sözlü kültür birikimi vardır.

Bu sözlü kültür geleneği ile kültür unsurlarının çoğu sohbetlerde anlatılarak nesilden nesile aktarılmaktadır. Bizlerde bu sözlü kültürden nasibimizi alarak yazılı ve sözlü kaynaklardan derlediğimiz bilgileri sizlerle paylaşıyoruz.

Örneğin Barak'a gelen bir misafir kendi söylemedikçe üç güne kadar hiç bir şey sorulmaz hürmet edilerek ağırlanır. Üçüncü günün sonunda gelme sebebi sorulup; yardımcı olabilecekleri hususlar konuşulurmuş...

TÜRKÜLERİ

"Baraklar göçer Türkmenler'dir. Kendileri Türkmen olmalarına rağmen "halay" kelime kökeni olarak Arap'tır. Oradaki kültürden etkilenmişlerdir. Dolayısı ile halk danslarına etki etmiştir. Kültür ürünleri olan dans ve müziklerinde methiyeler, kahramanlıklar anlatılır. Türküleri boş değildir. Bu türkülerde genellikle aşk meşkten daha çok, toplumsal olarak çekilen acılar anlatılmıştır.

Barak uzun havalarında ise; göç, iskân, aşiret kavgaları, grup kimliği, kahramanlıklar ve acı çekmiş gelinler v.s. konular işlenip; Türkmen aşiretlerinin Arap ve Kürt aşiretleri ile yaşadıkları sıkıntılar anlatılmaktadır. Bilhassa Oğuzeli, Karkamış, Beydili, Elbeyli gibi Barak Türkmenlerinin yaşadığı yörelerde hala tarihin derinliklerinden kopup geldiği hissedilen duru bir müzik yaşamaktadır.

Ben Baraklıyım,
Aşkı da sevdayı da bilirim,
Gurbetlik benim içindir,
Kavgacıyım bilirim, aslımdan sual olunmaz,
Mertliğim dile gelse titrer yer, gök.
Okumam yazmam olmaz belki,
Edebimdir Barak benim.
Saygıyı sevgiyi en iyi bilir öğrenirim,
Köy odalarıdır benim mektebim.
Cesurum, tarihte kahramanım.
Tarihtedir ıslak kirpiklerim,
Ben İskân türküleriyim,
Ben Türkmen'im...

Ben Baraklıyım,
Sazım da, sözüm de, yüzyılları aşmış,
Destanım yiğitlik, kahramanlığımdır.
İskân türküsü derim, derdime
Feryadım karşı obada duyulur.
Başlamışsam türkü söylemeye,
Yanmışsa gönül telim,
Karşı gelemez Elbeyim,
Korkmadan söylerim, ben bir Türkmen'im...
Anayurdum Horasan'dır,
Zindana atsan da dört yüz atlı ile Tekfur Şah,
Türk beyleri Urumu da, askeride kırarlar.
Ana yurdumda sular kurumuş,
Göller çekilmiş.
Yolum uzun yönüm garbıya itilmiş,
Kendimi ovada buldum ben,
Benim adım da, ovamda BARAK...

Hasan ALBAYRAK
Müzik Öğretmeni

Üzerine türkü yazılmış gelinler vardır bunlardan en bilineni Ezo (Özo), Haco ve Döne gelinlerdir.

ÖZO GELİN

Asıl adı Zöhre BOZGEYİK olan Özo Gelin 1325 (1909) yılında Gaziantep ili Oğuzeli İlçesi Dokuzyol (Uruş) köyünde dünyaya gelmiş, Emir Dede'nin altı çocuğundan birisidir. Güzel ve sevilen bir kız çocuğu olan Zöhre; 'Özov, Özo, Ezo, Özey' gibi kısaltma isimlerle bilinmektedir. Bozgeyikli aşiretine mensup olan Özo evlilik çağına geldiğinde birçok isteyeni olmasına rağmen hepsini geri çevirir.

Nihayet yine aynı köyden Şido Hanifi lakabıyla bilinen, çok güzel saz çalıp, türkü söyleyen birisi olan, Karaşıhlı aşiretinden Hanifi AÇIKGÖZ ile değişik usulü ile evlendirilir. Çok uzun sürmeyen bu evlilik Özo'nun baba evine gelmesi ile son bulur. Değişik usule göre evliliğin bir tarafı bozulunca diğer tarafında bozulmasını gerektirir.

Bu nedenle Şido Hanifinin halası da baba evine geri döner. 5-6 sene dul olarak baba evinde oturan Özo, gelen evlilik tekliflerini geri çevirir. Ancak baskılara daha fazla dayanamayan Özo Suriye'nin Halep iline bağlı Kozbaş köyünde oturan Türkmen asıllı teyzesinin oğlu Memey ile yine değişik usul ile evlenerek gözyaşları içinde gurbete gelin gitmiştir.
Özo Gelinin bu hikayeleri üzerine türküler yazılmıştır. Bunların en bilineni İzanlı Bekir olarak bilinen Bekir KARADUMAN'ın türküsüdür.

Onun hikâyesini ise Bekir KARADUMAN'ın yeğeni Fikret KARADUMAN ve karısı Munise'nin yeğeni olan Asiya ABUŞOĞLU'ndan dinlediğimiz şekli ile şöyledir;

Özo'yu isteyenlerden biri de Bekir'ın arkadaşı Ali Hoca lakaplı Türkyurdu köyünden Ali AKSOY'du. Bekir KARADUMAN hem arkadaşları aynı zamanda akrabaları olan Resul ALAGÖZ ve Ali AKSOY (Ali Hoca) ile dost meclisinde sohbet ederken, Bekir KARADUMAN; Özo'yu kimselere vermediklerini ama varlıklı olan Ali hoca isterse ona verecekleri iddiasını ortaya atar.

Böylelikle Ali Hocaya Özo'yu istemek için yola çıkarlar. Uruş köyüne girerken bir kalabalığa rastlarlar. Bu kalabalığın ne için olduğunu sorduklarında; Özo'nun Memey'e verildiğini öğrenir ve beyinlerinden vurulmuşa dönerler. İzanlı Bekir'in evine döner geceyi orada geçirirler. Bekir Ağanın hazırlattığı sofrasında oldukça hüzünlü duran Ali Hoca'nın durumu İzanlı Bekir'e ilham olur ve 4 kıtalık güfteyi yazar. Okuduğunda Ali hoca kafasını kaldırır; son kıta tam oldu Bekir ağa diyerek hüznünü hissettirir. Bu hikaye ile Özo Gelinin türküsü; filmlere konu ve çorbaya isim olmuştur;

ÖZOV GELİN

Durnayı uçurdum Uruş gölünden,
(köyünden olmalı)
Tilsevet gölüne battı mı dersin
Bir Haber aldım Zambır köyünden
Şibip'e telinden attı mı dersin

Hele Devehüyük geçit yeridir
Bozhöyük'te gümanımın biridir
Alıp giden Türkmenlerin eridir
Bir gece Kozbaş'ta yattı mı dersin

Önünde Sacır var geçmez orayı,
Avcılar arıyor bahtı karayı,
Şieyne, Küllü ve Zagara'yı
Bu üç köyü şavkı tuttu mu dersin

Bu kaçak gidişle varma gümrüğe,
Geç karakuyu'dan, otur Düğnüğe
Dön ha Özov dön ha eski yurduna
Sahiplerin seni sattı mı dersin

(Bekir KARADUMAN, Özo Gelin ve Gönlümden Esintiler)

Yapılan mutsuz evlilikler ve vatan hasreti ve adına yakılan türkü ile efsaneleşmiş Ezo (Özo) gelinin 1956'da Suriye'ye defnedilmiş ve mezarı 1999 yılında doğduğu köy olan Dokuzyol (Uruş)'a getirilerek vatan hasreti bir nebze olsun dindirilmiştir.

HACO GELİN

Asıl adı Hatice olan ve Barakların Hatice'ye Haco demesinden dolayı Haco diye çağırılır. Haco gelinin hüzünlü hikâyesi ise şöyledir; Babasının yeğenine değil başka bir isteyenine verilen Haco, gelin giderken amcası oğlu tarafından bana yar olmazsa kimseye yar etmem diye Haco'yu öldürür.
(Dr. K.M. KORKMAZ, Barak Türküleri)Haco'nun annesi kızının bu şekilde gelinliği ile ölmesi üzerine şu ağıdı yakar;

Kalk gidelim Haco bu el bize yaramaz
Sarı saçlarına kan bulaşmış taranmaz
Sen ölürsen kimse murat alamaz
Suçu neydi öldürdüler Haco Gelin'i

Atlıların da tepelerden indiler
Ördeklerin susuz göllerine kondular
Kınacılarında bozuk bozuk döndüler
Suçu neydi de öldürdüler Haco Gelin'i

Uzun olur Harbete'nin kavağı
Al bağladım kara çıktı duvağı
Sol böğründen yemiş yaylı bıçağı
Suçu neydi öldürdüler Haco Gelin'i

Evlerinin önü de çifte sekili
Sekisinde top reyhanlar ekili
Gidersen kim olur güzellerin vekili
Suçu neydi öldürdüler Haco Gelin'i
(Cuma KARATAŞ, Son Göçebe Baraklar Tarih... Yaşam... Folklor)

Cilt cilt kitaplar oluşturulacak Barak kültüründen örnekler sunduğumuz kitabımız Barağa bir giriş niteliğindedir. “dipsiz bir kuyu” olarak anılan Barak kültürünü tanımak için serin bahçelerde bağlama dinleyip barak odalarında acı kahve içmek ve sohbetlerini dinlemek bir nebze de olsa fikir verecektir. Türküler, fıstık ağaçları, kerpiç evler ve misafiri baş tacı eden bir toplulukla sarmalanmak zihni açar, kavrayışı kolaylaştırır. “Hadi canım!” diyenler buyurun Barak mektebini ev ev, oda oda dolaşmaya;

BARAK EVLERİ VE TARİHİ

Barınma amaçlı yapı ihtiyacı İnsanlık tarihi ile başlar. İnsan İlkel Doğadan aldığı malzeme ile kendi barınağını oluşturur. Kuzey Suriyede Barınma ve Kült amaçlı ilk yapı örneklerine M.Ö. 3000 – 2000 (İlk Tunç Çağı) Tilmen Höyük, Sakçagözü, Carablus, Zencirli yerleşmelerinde rastlıyoruz. Bu dönem yapıları Taş Temelli Kerpiç üst yapılı sıkıştırılmış toprak zeminli yapılardır.

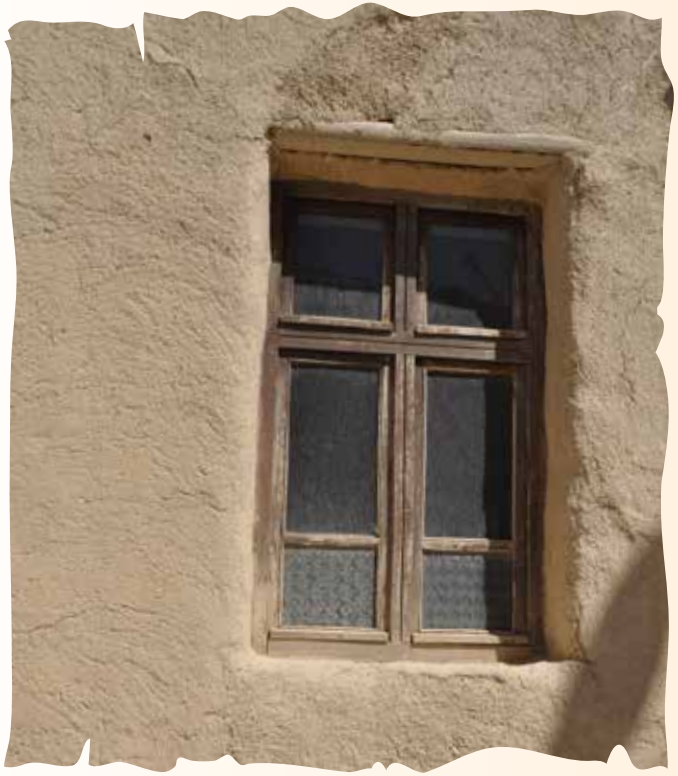

Hitit Krallığı Dönemi Carablus (Karkamış) yapı örnekleri günümüz Barak Ovası yapı örnekleri ile büyük benzerlik gösterir. Bunun için, Barak Ovasında zaman, Hitit Krallığı döneminde donmuş gibidir diyebiliriz. Kullanılan malzeme (Taş, Balçık, Agaç) ve Yapı Tekniği Hitit Krallık dönemi ile aynıdır.

Yerleşim.

Barak Ovası yerleşimi, Kuzey Suriye ve Anadolu köy yerleşimi yapısındadır. Köyler, çevresinde tarlalar olan tarımsal üretim birimleri şeklinde oluşmuştur. Barak Ovasında iki tür yerleşim yapısına rastlanmaktadır. Bunlar; Ova Yerleşimi ve Hüyük Yerleşimleridir. Ova Yerleşiminde, yapılar Sokak düzeni oluşturmaz, serbest düzenle oluşmuş dağınık düzen karekteri taşır. Yer ve güvenlik kaygıları yoktur. Höyük Yerleşiminde ise Yamaçta veya Höyükte olan yerleşim kendi tarım alanlarını görecek ve kontrol edecek şekilde konumlanmıştır. Bu tarz yerleşimde yer ve güvenlik kaygıları olduğu tahmin edilmektedir.

Ova ve Höyük yerleşimleri dışında azda olsa Çiftlik tarzı yerleşimlere rastlanmaktadır.

Barak Ovası Türkmen yerleşmeleri Türkmen İskan Geleneğine uygundur. Türkmen İskan Geleneği; İskan amaçlı gelen Oba ve Oymakların, kendi iç düzenlerini bozmadan, yerel unsurlar yakınında kendi yerleşimlerini oluşturmaktır.

Yerel Unsurlarla zaman içinde kurulan ilişkiler, alışveriş, yerel unsurlarla bütünleşmeyi ve kültürel birliği sağlamaktadır. Türkmen, etkiler ve etkilenir ama kendi iç yapısını ve düzenini de koruduğu gözlemlenmektedir.

Barak evi.

Barak evi incelemesini Mekansal ve Yapısal olmak üzere iki başlık altında yapabiliriz. Mekansal anlamda evin işlevini, Tarımsal üretim süreçlerini ve Yaşam biçimini, Yapısal anlamda ise malzeme ve yapı teknigi'ni inceleyebiliriz.

Mekan.

Geniş anlamda Mekan, Barak Ovası, Dar anlamda ise Barak evidir. Her yapı insanın ihtiyaçları doğrultusunda çevresinde oluşturduğu bir kabuktur. Barak evinde kabuk, görsel ve anıtsal kaygı düşünülmeden sadece insan ölçüsü ve ihtiyaç kaygıları ile şekillenmiştir. Yapı, hiçbir noktasında keskin ve sert hatlara sahip değildir. Köşeler ve ayrıtlar; eğrisel hatlar oluşturmuştur. Yapı iç ve dış hatları ile sanki topraktan yükselmiş insan ölçüsünde plastik bir heykel gibidir.

Yerel Mimarinin oluşumunda erkili olan en önemli faktörler; Kültür, çevre ve malzeme'dir. Kültür; sosyal yapı, yaşam biçimi ve üretim ilişkileridir. Çevre; iklim, Jeolojik yapı ve üretim kaynaklarıdır. Malzeme ise ilkel Doğadan saglanan yapı gereçleridir. Barak evleri bu faktörlerin etkisi, usta ve kullanıcının düşüncesi ile Tunç Çağı'ndan

bu yana mekansal ve yapısal gelişimini sürdürmüştür.

Yapı düzenli olarak her yıl bakım gerektirir, bu yapıya yaşayan bir organizma gibi sürekli değişen ve gelişen güncel ihtiyaçlara ve fonksiyonlara cevap vermek için yenilenme imkanı vermektedir. Her mekan (Oda) kendi içinde bir yaşam birimidir, odalar arasında Fonksiyon (İşlev) ayrımı olmakla beraber net değildir.
Başlangıçta yapılan bir oda aile için yeterli olurken,

ihtiyaçların ve bireylerin artması ikinci odayı gerektirmiş, ikinci oda ile birlikte iki oda arasındaki alan üstü örtülerek kullanılmıştır. Odalar arasındaki ortak alanı genişletme çabaları, Barak Ovasına özgü T planlı Balıklı ev tipini oluşturmuştur.

Yapı Tekniği.

Kerpiç Yapı Tekniği Tunç Çağı'ndan günümüze Arkaik tarzını korumuştur. Yapı gereçlerinde hiçbir değişiklik olmamıştır. Yapı Araçları ise tarımsal üretimde kullanılan aletlerdir. Usta, toplum içinde yapı konusunda toplumun kültürü ve ekonomik ortamında yetkinleşmiş kişidir.
Yapı tekniğinde kullanılan malzemeler; Kuzey Suriye Kırsal yerleşimin yapı malzemesi Taş, toprak, kerpiç ve ağaçtır.

Taş.

Taş, Yapı sanatının ilk malzemesidir. Doğada kolay bulunan, taşıyıcılığı ve doğa koşullarına dayanımı yüksek şekillendirilmesi zor bir malzemedir. Kuzey Suriye ve Anadolu yarımadası Püskürük (Volkanik) Kaya'lar ile Çöküntü Kayalar'ın birlikte rastlandığı tek yerdir. Kuzey Suriyede Bazalt ve Dyorit Kayalar yapılarda kullanılmıştır. Taş genelde kullanım alanına en yakın ocaktan alınır.

Toprak.

Toprak, en bol bulunan yapı malzemesidir. Kerpiç dökümünde kullanılan Balçık hazırlanması için kullanılan toprak ve döşemede dolgu amaçlı kullanılan toprak, taşıma maliyeti düşünülerek yapı alanına en yakın ocaktan alınmaktadır. Balçık için kullanılan toprağın; killi olması ve organik atıkların olmaması tercih sebebidir.

Kerpiç Tuğla

Yapı alanına en yakın kaynaktan alınan, kil bakımından zengin toprak; çakıl ve taşlarından nispeten ayıklanarak samanla karıştırılıp su eklenmesi ile balçık hazırlanır. Dinlendirilen balçık tekrar su eklenmesi ile ıslatılmış tahta kalıplara dökülerek yapı alanında kerpiç tuğla dökümü yapılır. Kerpiç dökümü ve yapım için en uygun mevsim kerpiçlerin dengeli kuruması için sonbahardır. Kerpiç, çatlamaması için güneş etkisinden uzak gölge bir alanda kurutulmalıdır.

Barak ovasında eski Kerpiç yapılarda yapılan ölçümlerde ortalama kerpiç ölçüleri 40 X 20 ve 50 X 25 cm'dir. Et kalınlığının is 15 cm. olduğu görülmüştür. Burada ölçüler cm olarak verilsede, pratikte kullanılan ölçü birimi Karış ve parmaktır. Yapı

Ustaları ile yapılan görüşmelerde bir ev için 5000 adet kerpiç tuğlanın hazırlandığını, kerpiçin kırılarak yada bölünerek kullanım imkanı olmadığı için, tam (Ana) ve yarım (Kuzu) olarak iki ayrı ölçüde kerpiç tuğlası yapıldığı bilgilerine ulaştık.

Ağaç

Yapıda kullanılan ağaç, genelde tarla sınırında ve dere kenarında yetiştirilen Döşeme yapımında kullanılan 15 – 18 cm çapındaki Kavak ağacı tomruklarıdır. Daha ince 6 – 8 çapında sırık olarak

tanımlanan kavak ağaçları ise Hatıl amaçlı kullanılmaktadır.

Yapım.

Yapım için gereken iki temel öğe malzeme ve ustadır. Yapılan saha çalışmasında profesyonel anlamda , geçimini yapıcılıkla sağlayan ustaya raslanmamıştır. Usta olarak tanımlanan kişi, yapım konusunda yetkinleşmiş, toplumun bir bireyidir. Ustanın ücreti ise çoğu zaman, 'Allah razı olsun'dur.

Yapım eylemi, yapı sahiplerinin ve yardımcıların işgücü ve yapı ustasının kontrol ve desteği ile gerçekleşir. Çoğu zaman ise yapı sahipleri kendi evini yapacak yetkinliğe sahiptir. Yapımda kullanılan aletler tarımsal üretimde kullanılan aletler veya yapı alanında yapılan balçık ve kerpiç taşımada kullanılan, geçgere ve kerpiç dökümü için kalıp gibi basit aletlerdir.

Temel.

Temel yapımı, zeminde temel duvarlarının yapımı için temel çukurunun açılması ile başlar. Temel yapısı zemin kat seviyesine kadar ahşap hatıllı taş duvardır. Örgü teknigi kırma taşlarla ahşap hatıllı, kuru (Harçsız) taş duvardır. Tunç çağı yerleşmelerinde'de aynı tekniğin kullanıldığı bilinmektedir.

Duvar.

Duvar örgüsü, taş temel duvarı üzerinde düzenlenen ahşap hatıl ile oluşturulan yatak sathında kerpiç duvar örgüsü ile başlar. Yapı için ölçü birimi kerpiçtir. Yapının eni – boyu – yüksekliği, kerpiç sırası ile tanımlanır. Derzlerde kullanılan harç kerpiç dökümünde kullanılan harçla aynı özelliğe sahiptir. Kerpiç duvar örgüsünün başladığı yatak sathında ve tavan yada döşeme seviyesinde kullanılan hatıl kesintisizdir. Kapı , pencere ve gömme dolap açıklık-

ları ahşap lento ile geçilir.
Kapı boşlukları insan ölçüsünde, bir insanın geçebileceği genişliktedir. Kapı yüksekliği, insanın başını hafifçe eğerek veya yüksekliğe dikkat ederek geçebileceği yüksekliktedir. Kapı kanatları Tunç Çağından günümüze Arkaik tarzını korumuştur.

Pencere boşlukları, iç mekana yeterli ışığı ve havalandırmayı sağlayacak minimum boyutlardadır. Pencere boşluğunun üst sınırı insan boyu, alt sınırı yere serilen minder ve yastık seviyesidir. Pencere iç denizlikleri iç mekandan kullanıma uygundur.

Duvarlar dışarıdan ve içeriden düzgün bir yüzey elde etmek için sıvanır. Sıva, kerpiç dökümünde kullanılan aynı toprak kullanılarak ve saman katılarak hazırlanır. Kullanılan toprak ve saman düzgün bir sıva yüzeyi elde edilmesi için kerpiçte kullanılandan farklı olarak elenmiş olmalıdır. Yapı dış ve iç duvarlarında ince sıva üzerine kireç badana uygulaması genel bir uygulamadır.

Tunç Çağı uygulamalarında, duvarda oksit boya ve öğütülmüş kireçtaşı, kömür kullanılarak renklendirme ve Duvar Resimleri yapıldığını biliyoruz. Günümüzde böyle bir uygulamaya, Oğuzeli/Karaman köyünde bir evde rastlanmıştır. İç ve dış cephede oksit boyalar kullanılarak iç ve dış cephede renklendirmeler yapılabilir.
Tunç Çağında nasıl yapıldığını bilmiyoruz ama günümüz Barak yöresinde, genellikle evlerin yıllık bakım işleri, sıva ve boya işi kadınların görevi olarak belirlenmiştir.

Tavan ve Döşeme

Tavan ve döşeme yapımı, tavan yada döşeme seviyesinde düzenlenen hatılların, taş ve balçıkla doldurulup, döşeme kirişleri için yatak sathının hazırlanması ile başlamaktadır. Döşeme için kesilmiş kavak ağacı, tomruklar dış kabukları soyulup, kurutulup hezenler hazırlanır. Hezenler 25 – 30 cm ara

ile kök ve tepe kısımları şaşırtmalı olarak döşenir. Duvar'da Hezen araları taş balçık veya kerpiç ile doldurulur. Eğer döşeme için yapılıyorsa kirişler duvar dış yüzeyinden içeride olmalıdır. Dam için yapılıyorsa, saçak genişliği kadar yapıdan taşmalıdır.

Hezenlerin üzerine genelde yörede yetişen sazlardan örülen hasır serilir. Hasır üzeri ince kavak dalları ve ve yaprakları ile kaplanır. Saçaklarda yassı taş kullanılır. Bunun üzeri toprak ile sıkıştırılıp düzeltilir. Sıkıştırılıp düzeltilen toprak üzerine şap yapılır.
Şap uygulamasında elenmiş toprak ve saman kullanılır. Şap yapılırken tuz kullanımı yüzeye sertlik vermesinin yanında bitkilerin yetişmesine'de engel olur. Günümüz şap uygulamalarında ise elenmiş toprak ve saman karışımına düşük oranda çimento kullanılan uygulamalara rastlıyoruz.

Toprak düz dam uygulamasında, dam eğimi ortaya doğrudur, dam çevresi yükseltilerek su ortada toplanır ve plastik veya teneke kanalla saçaktan uzaklaştırılarak dışarı atılır. Eski uygulamalarda suyun yapıdan uzaklaştırılmasında, ortası oyularak kanal haline getirilmiş ahşap çörten uygulamalarına rastlayarak evlerin yapım işlerinin detaylarını sizlerle paylaştık.

Oguzeli

Kerpiç Evler

Tüzel Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Abdurrahman YAŞAR

Tüzel Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Hüseyin YAŞAR

Tüzel Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Cuma KÖROĞLU

Tüzel Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Mehmet KÖROĞLU

Tüzel Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Mehmet KÖROĞLU

Tüzel Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Bilal KÖROĞLU

Tüzel Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Mehmet YAŞAR

Tüzel Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Mehmet YAŞAR

Tüzel Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Süleyman KÖROĞLU

Büyükkaracaören Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Büyükkaracaören Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Hötoğlu Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Nazife YILMAZ

Hötoğlu Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Ömer GÜNDOĞDU

Hötoğlu Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Mehmet YILMAZ

Hötoğlu Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Şaban YILMAZ

Hötoğlu Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Fayat AYDOĞAN

Hötoğlu Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Şaban YILMAZ

Hötoğlu Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Abdürrezzak YILMAZ

Hötoğlu Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Sahibi : Emine POLAT

Karaman Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Karaman Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Akçamezra Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Akçamezra Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Doğanpınar Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Doğanpınar Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Doğanpınar Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Doğanpınar Köyü Oğuzeli / GAZİANTEP

Lazer Tarama Çalışmaları

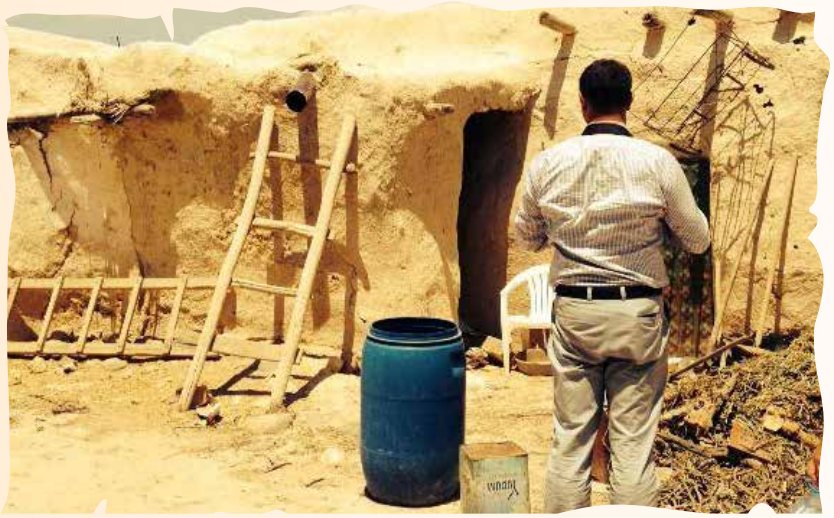

Kültür Köyü Projemiz

Kültür Köyü Projemiz

Oğuzeli Kırsal Turizmini geliştirme amacı ile; Barak Kültür köyümüzü; kültürü ve Barak Evleri ile tanıtmak için yaptığımız çalışmaların Oğuzeli ilçemizin güzellikleri ile birleşerek Eko turizme ışık tutması umuduyla…

Ebru ZORKİRİŞÇİ
Proje Koordinatörü